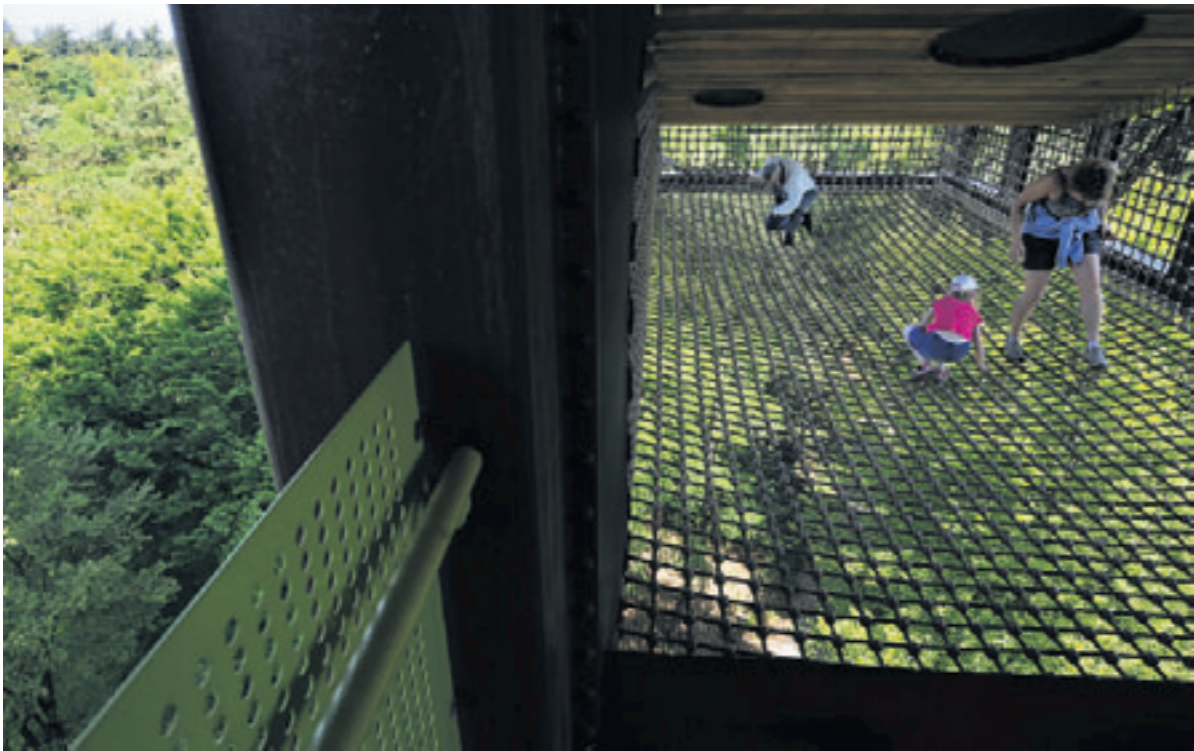

Spektakel op hoog niveau

In de bostoren van landgoed Schovenhorst kan op 30 meter hoogte van het uitzicht worden genoten.

Ieder jaar een toren erbij. De nieuwe generatie uitkijktorens gaat het niet meer om het uitzicht alleen. De toren is net zo belangrijk als het uitzicht. Belevingsrecreatie op grote hoogte.

Door **Marc van den Eerenbeemt**

De tocht naar boven is belangrijker dan het bereiken van de top, zegt architect Bjarne Mastenbroek over zijn bostoren. Op landgoed en bomenpark Schovenhorst in Putten werd vorig jaar de bostoren geopend van Mastenbroek en zijn architectenbureau SeARCH. Het is een van de bekendste van een nieuwe generatie uitkijktorens in Nederland.

Op 8 meter hoogte begint het spektakel. Daar gaat de trap naar boven over in een wandelpad naar buiten, dat met een draai weer terugkomt naar de toren. Op 12 meter hoogte

komt de klimmer een kamer met broedkasten voor vogels tegen, die als een uitbouw aan de toren hangt. Weer hoger is er een buitentrapp, die met een knik omhoog toegang geeft tot een kamer voor mensen zonder hoogtevrees. De bezoeker kan hier liggend in een net, zwevend voor zijn gevoel, het uitzicht naar beneden ondergaan, richting bosgrond 30 meter lager.

Zijn jeugd op de Sallandse Heuvelrug was een van de inspiratiebronnen bij het ontwerp van de toren. Mastenbroek vertelt over zijn klimtachten in hoge Douglas-sparren en over hoe hij zich uitleefde met het

bouwen van hutten. 'Het leek ons leuk om die ervaring in de klim naar boven te integreren. De beleving van klimmen, ontdekken en rondhangen.'

In Putten bereikt de bezoeker op 40 meter hoogte het ronde uitkijkplatform, meteen het meest klassieke onderdeel van de toren. Rondom is er, over een zee van boomtoppen, uitzicht van Amersfoort tot het Veluwemeer. Op het torendak zijn taaie boomsoorten geplant: 'de hoogste bomentuin van Europa'.

In Nederland is de laatste tien jaar een nieuwe generatie torens neergezet, waarbij het gaat om meer dan al-

Foto Natuurmonumenten

Fochtelooërveen (Dr)

Uitkijktoren ontworpen door architect Dick de Haan. **Hoogte 18 meter**. Opdrachtgever Natuurmonumenten. **Opgeleverd in 2000**. De architect overleed voor de toren klaar was. Zijn broer Tony de Haan, bouwkundige bij Natuurmonumenten, maakte de klus af. 'Als je naar boven gaat, vang je door de kieren van de houten bekleding alleen glimpjes van het landschap op', zegt hij. 'De toren is dicht, maar toch open. Ook met hoogtevrees kun je naar boven.' Voor Natuurmonumenten is hij bezig met meer torens. 'Wat torens betreft, heeft dit land het luxe.'

Foto Atelier Een

Op 40 meter hoogte bevindt zich het uitkijkplatform, met bostuin.

Foto's Marcel van den Bergh / de Volkskrant

leen het belvédère, het uitzicht op het vlakke Nederland. Er was geld, vaak in de vorm van subsidie, er was waardering voor architectuur en veel nieuwe natuurgebieden moesten worden voorzien van een feestelijk bouwwerk, al dan niet ter educatie van de bezoeker.

De uitkijktoren past bij de moderne Nederlander, vindt architect Mastenbroek. 'Hij beleeft de natuur vanuit de auto, maakt een wandelingetje en wil dan iets beleven.'

Daarnaast past de nieuwe generatie uitkijktorens in een Nederlandse traditie van landschapsbeleving. Al in de 19de eeuw werd de platheid van Nederland overwonnen met de bouw van observatoria als lustprijelen en een toren als in het Park Sonsbeek in Arnhem. In de vorige eeuw kon de Rotterdamse Euromast met 185 meter indruk maken.

Architecten en kunstenaars bemoeien zich weer intens met het ontwerp van de torens. Dit jaar wordt in Leidsche Rijn Park bij Utrecht de to-

ren geopend van kunstenaar Lucas Lenglet, een verticaal labyrint waarin de bezoeker kan verdwalen (zie kader).

Architect Olaf Gipsier mag bij de Oostvaardersplassen een natuurcentrum laten bouwen met een verticale, transparante wand waarvan het dak de uitkijkpost vormt. Bezoekers lopen zigzaggend naar 22 meter hoogte.

'Het is niet alleen de weg omhoog die telt', zegt ook Gipsier. 'De platformen zijn te gebruiken voor tentoonstellingen. Terwijl je loopt, leer je over het landschap om je heen. Boven gekomen krijg je een idee hoe groot het natuurgebied is.'

Nederland telt inmiddels zo'n zeventig uitkijktorens, zegt landschapsarchitect Antony Marcelis, die werkt aan een boek over het fenomeen. Volgens hem komt er nu ieder jaar een bijzondere toren bij, 'gewone' uitkijkposten en observatoria daargelaten.

Kosten ('Ze zijn erg duur') noch moeite ('Vormgeving speelt een heel belangrijke rol') worden daarbij gespaard. Marcelis: 'Ze zijn echt allemaal anders. Je ziet echt een ander type toren ontstaan, mede door geavanceerd gebruik van bouwmaterialen als staal.'

Het belang van uitzicht wordt relativerend door Mastenbroek. 'Op de top van een berg blijf je meestal ook maar een paar minuten staan', zegt hij, als geoefend bergwandelaar. 'Het gaat om de ervaring van de klim.'

Bij natuurcentrum Ameland, vorig jaar gebouwd, bejubeld door vakgenoten en uitgerust met een uitkijktoren, is dat juist omgekeerd. Architect Bauke Tuinstra van TWA Architecten 'Normaal is de weg naar boven onderdeel van de ervaring, maar hier ga je met een lift omhoog en sta je opeens, op 30 meter hoogte, boven het eiland.'

De toren is bedoeld voor alle bezoekers van het natuurcentrum van schoolklassen tot ouden van dagen.

Boven scheidt een diepe, aflopende 'vensterbank' de bezoeker van de afgrond. 'Het gaat niet om het schrik-effect, maar echt om het uitzicht. Je staat er ook tamelijk beschermt. Het is een heel hard klimaat op het eiland.'

Een reden voor de golf aan uitkijktorens is de herontdekking van bos

natuurcentrum als dit. Er moet een evenement zijn.'

Behalve nieuwe torens is er ook meer aandacht voor historische torens. Luchtwachttorens uit de koude oorlog, hoekig van vorm en gebouwd in beton, worden opgeknapt. De Rotterdamse diergaarde Blijdorp gaat zijn uitkijktoren van architect Sybold van Ravesteyn, in 1972 afgebroken, herbouwen.

Tony de Haan, bouwkundige van Natuurmonumenten, heeft met het oog op de grote belangstelling voor torens zelf maar een exemplaar ontwikkeld. 'Een heel simpel ontwerp, dat je kunt laten meegroeien met de bomen. Je zet er gewoon een verdieping als Staatsbosbeheer willen hun terreinen echt openstellen en laten beleven. Om dat mogelijk te maken, mag je daar ook weer iets kunstmatigs aan toevoegen, zoals een toren.'

Daar komt bij dat mensen volgens Tuinstra 'steeds meer vermaakt willen worden. Alleen opgezette zeeleeuwen voldoen niet meer in een

Zwevend in een net zie je de bosgrond, 30 meter lager

Reusel, Brabant

Uitkijktoren ontworpen door Atelier Een Architecten. **Hoogte 26 meter**. Opdrachtgevers: twee ondernemers uit Reusel voor het plaatselijke outdoorpark. **Opgeleverd in 2007**. Per kubus een ander uitzicht, was de bedoeling van architect Paul van der Zanden en zijn bureau Atelier Een. De toren dient ook als klimwand en als punt voor abseilen. Van der Zanden: 'Het beklimmen van torens als beleving is lang over het hoofd gezien.' De toren verving een oude brandtoren, die diende als uitkijkpost voor de brandweer. Die oefent inmiddels weer op de toren.

Foto Marcel van den Bergh/VK

Langs de A16, Breda

Uitkijktoren ontworpen door Martien Kuipers en zijn Ontwerpburo Mus. **Hoogte 28 meter**. **Geopend in 2009**. Biedt uitzicht over snelweg A16, het HSL-tracé, het Mastbos en de stad Breda met de Onze Lieve Vrouwe Kerk. Kuipers: 'De plek vroeg om een bijzondere vorm. Het ontwerp verwijst naar het voorbijrazende verkeer.' Nederlandse uitkijktorens onderscheiden zich volgens hem door de 'volheid' van het uitzicht. 'Er is zoveel te zien.' Zijn toren heeft volgens hem de ideale hoogte. 'De grond is nog voelbaar en je kunt toch ver kijken. Al kan een toren mij eigenlijk niet hoog genoeg zijn.'

Foto Luuk Kramer

Leidsche Rijn Park

Uitkijktoren ontworpen door kunstenaar Lucas Lenglet. **Hoogte 15 meter**. Opdrachtgever Beyond, het meerjarige kunstprogramma voor Leidsche Rijn, de Vinex-wijk in Utrecht. Net opgeleverd en later dit jaar voor het eerst – onder begeleiding – te bezoeken. Vervolichten, ringvormige loopvlakken van staal maken een eindeloze wandeling in de toren mogelijk, tussen en boven de bomen van het park. Het stalen net om de toren moet worden overwoekerd door klimplanten. Het werk werd door de inwoners van Leidsche Rijn gekozen uit drie ontwerpen voor een interactieve sculptuur.